

סוגיות עכשוויות באמנות המערכה

בין הקטבים

נשים - הפוטנציאל המערכתי

מרכז דדו
לחשיבה צבאית
בין-תחומית

על גיוס נשים
לשורות צבאי

התגייסי!

פורצות הדרך: לוחמות במשמר הגבול - עבר והווה אל עֵבֶר העתיד

סנ"ץ ד"ר טל משגב, ד"ר סיגלית שחר ופקד שי גלבוני¹

מאז התפרסם ב־1995 בג"ץ אליס מילר, עוסק צה"ל במידה כזו או אחרת בדילמות של שילוב נשים בתפקידי לוחמה. אלא שבמג"ב הפיילוט שנולד כבר אז, הפך מזמן לחלק בלתי נפרד מה־DNA של החיל. 27 שנים של למידה, התנסות, חיכוך והטמעה מוצגים במאמר שלפניכם באופן שיספק לקורא כלים רבים וסימני שאלה רבים לא פחות על הפוטנציאל של מהלכים מסוג זה. בלי לעצום עין מול הקשיים והפערים כותבי המאמר, אנשי מרכז המידע וההנצחה של מג"ב, עושים שימוש מרתק במסמכים ראשוניים מתהליכי הגיבוש והעיבוד ומהפקות הלקחים מאז המחזור הראשון להכשרתן ועד לימינו, עת 40 אחוזים מסד"כ החובה הן לוחמות, 23 אחוזים מהסד"כ המבצעי החילי הן לוחמות וקצינות, ורבות מאלו שהחלו דרכן במחזורים הראשונים ב־1996 משמשות עד היום בעמדות פיקוד ומפתח במג"ב ובמשטרת ישראל.

מבוא

תסמנו את המטרה, ותתחילו לצעוד לכיוונה וגם אם יש קשיים או מכשולים בדרך, זה גם מה שעושה את הדרך מעניינת יותר. (לוחמת מג"ב הדס מלכא ז"ל)

בשנת 2021 ציין משמר הגבול חצי יובל לגיוס המחזור הראשון של לוחמות החיל. לאורך השנים גדל מערך הלוחמות בחיל, וכיום 40 אחוזים מסד"כ החובה הן לוחמות, 23 אחוזים מהסד"כ המבצעי החילי הן לוחמות וקצינות. לוחמות משמר הגבול הן כיום סמל ומודל לחיקוי למועמדות רבות לשירות ביטחון, והן רואות בחיל מקום שבו תוכלנה לצמוח, לתרום ולהגשים את עצמן בתפקידי לחימה ושיטור

¹ סנ"ץ ד"ר טל משגב הוא מפקד יחידת ההיסטוריה והמחקר ומוזיאון משמר הגבול. רפ"ק (בגימ') ד"ר סיגלית שחר היא פסיכולוגית ארגונית, חוקרת ומרצה באקדמיה. פקד ישעיהו גלבוני הוא סגן מפקד יחידת ההיסטוריה והמחקר משמר הגבול.

משמעותיים בשירות חובה ואף לאחר מכן. הלוחמות והמפקדות משולבות כיום במערכים וביחידות החיל בשלל התפקידים השונים בכל רחבי הארץ. משמר הגבול היה החיל הראשון בישראל לשלב נשים בתפקידי לחימה כחלק מהמערך המבצעי בתהליך שהחל בשלהי שנת 1995 ויושם בראשית שנת 1996. השנים הממושכות שבהן משרתות לוחמות במג"ב מאפשרות תצפית רחבה ותהליכית על השתלבותן בשירות קרבי ועל תרומתן לעשייה ולפעילות הענפה של משמר הגבול. זהו תהליך של שינוי ארגוני, אשר מורכבותו מיוצגת בעובדה שעדיין, לאחר שנים רבות מתחילתו, נדרשת התייחסות ייחודית לשילוב הלוחמות בתפקידים מבצעיים. בשורות הבאות נציג את אבני הדרך המרכזיות בהשתלבות נשים בתפקידי לחימה ובתפקידים נוספים בשורות החיל ונסקור תפיסות של לוחמות ביחס למימוש אבני דרך אלו במציאות חייהן היומיומית בהווה אל מול השתקפותן בעבר.

לוחמות במג"ב - השנים הראשונות 1995-2000

בשלהי שנת 1995 עלה העיסוק הציבורי בהליך שילוב נשים בתפקידי לחימה בצה"ל. במרכזו עמדה אליס מילר, חיילת ששירתה בצבא במסגרת לימודי עתודה, ושעתרה לבית המשפט העליון, בשבתו כבית הדין הגבוה לצדק, נגד הצבא על רקע סירובו לאפשר לה לגשת למיונים לקורס טיס. בית המשפט העליון קיבל את עמדתה והורה לצבא לזמנה למבדקים לקורס הטיס ולקבלה אם תמצא מתאימה. החלטה זו הובילה לפתיחת קורס הטיס לנשים, ובהמשך סלל את הדרך לשילובן של נשים בתפקידי לחימה נוספים.

חודשים ספורים לפני פרוץ הסערה הציבורית בדבר שילוב מילר בקורס הטיס, מונה ניצב (בג"מ) ישראל סדן למפקד השמיני של משמר הגבול. אחת מהחלטותיו הראשונות הייתה בדיקת האפשרות לגיוס נשים שתימצאנה מתאימות, ושילובן לשרת כלוחמות מן המניין במשמר הגבול. סדן הציג את הדברים לרנ"ץ אסף חפץ, המפקד דאז, ולשר לביטחון הפנים משה שחל וקיבל את ברכתם למהלך. לאחר מכן פנה סדן לצבא וקיבל את אישורו לבצע את הפיילוט. עם קבלת האישור מצה"ל, החלו במשמר הגבול ביישום התהליך (מו"ה מג"ב, אפריל 2010).

"קופצים למים" - פתיחת קורס הלוחמות הראשון במג"ב

עם קבלת האישור העקרוני מהצבא נפתחו הליכי האיתור לקצינה מצה"ל, בעלת ניסיון מתאים בהדרכה, לתפקיד מפקדת קורס הלוחמות הראשון במג"ב. בגמר התהליך, שארך מספר שבועות, מונתה לתפקיד סגן הדס שפירא שהושאלה למשמר הגבול לצורך כך.² קורס הלוחמות הראשון נועד להיות ניסוי ראשוני (פיילוט) להכשרת הלוחמות. מפקדת הקורס, בשיתוף עם הענפים המקצועיים בבית הספר

² הדס שפירא מדמוני, מפקדת הקורסים הראשונים שהמשיכה וליוותה את ההליך בשנותיו הראשונות, משמשת כיום בתפקיד בכיר כראש חטיבת הדוברות של משטרת ישראל בדרגת תתניצב.

החילי של מג"ב, תכננה את הקורס במטרה לקיים את מלוא תוכני ההכשרה הנדרשים להסמכה ברמת רובאי 05, בדיוק כמו הקורס לגברים. כדי להכשיר באופן מיטבי ולבחון את ההליך לעומק ועל מנת לאפשר תנאים אופטימליים לביצוע ההכשרה מבחינת ציוד, אימונים ומגורים הוחלט לקיים את הקורס הראשון לאחר סיום מחזור הטירונות הרגיל לגברים. החלטה זו נועדה למקד בהכשרה את כלל גורמי המקצוע – דרג הפיקוד, יועצים ארגוניים, גורמי רפואה, קב"ן, כשירות מבצעית, רווחה ועוד. לעוסקים במלאכה היה ברור כי הגיוס מצריך תשומת לב מיוחדת כיוון שתחום זה טרם נוסה. התהליך המורכב חייב לקיים הליכי בקרה והפקת לקחים בזמן אמת על מנת שההכשרה תעבור בהצלחה ועל מנת שהידע שהצטבר, הניסיון והפקת הלקחים יאפשרו לכתוב תיק יסוד מסודר לקורסים שיבואו אחריו.

סגל הקורס שנבחר בקפידה להוביל את הקורס, החל בהכנת סגל יסודית בת שבועיים (מו"ה מג"ב, 15 בפברואר 1996). המועמדות לשירות ביטחון (מלש"ביות) שהתנדבו להיכלל בקורס, אותרו בצה"ל בבסיסי הטירונות על ידי קציני מיון שהציגו להן את התפקיד. לאחר שנתנו את הסכמתן להיכלל בקורס, נבחרו כמה עשרות מועמדות לגיבוש מיוחד שנערך בבה"ד 12. לגיבוש הגיעו כ-60 מועמדות, ומהן התקבלו 33 לקורס. קורס הפיילוט החל ב-11 בפברואר 1996 והסתיים ב-22 במאי 1996. את הקורס החלו 28 חניכות, לאחר שחמש מהן בחרו לחתום ויתור ביום תחילת הקורס. 25 לוחמות ראשונות סיימו לבסוף את הקורס בהצלחה (מו"ה מג"ב, 14 בינואר 1997).

במהלך הקורס עברו החניכות את כלל סוגי התכנים המסמיכים בקורס הגברים. הכושר הגופני הותאם לנשים, סרגל המאמצים נבנה בדומה למה שהיה נהוג בצה"ל בקורסים מתקדמים לנשים באותן שנים (מו"ה מג"ב, 19 במאי 1996). לאחר כחודש מתחילת הקורס הופיעו אצל 28 אחוזים מהלוחמות שברי מאמץ, ובעקבות כך וכדי לעמוד על הסיבות שגרמו לתופעה, נערך מחקר שכלל ייעוץ עם אנשי מקצוע. המחקר והשינויים שבאו בעקבותיו אפשרו למרבית הלוחמות להתאושש ולהשלים את ההכשרה (מו"ה מג"ב, 29 באפריל 1996). במחקר שערכה בשנת 2020 ד"ר סיגלית שחר, נערכו ראיונות עם לוחמות בחיל ביחס לשלל נושאים. ביחס לנושא שברי המאמץ והפציעות הדגישו חלקן את הצורך להמשיך גם כיום במחקר ובמעקב מתמשך על ההשלכות הבריאותיות של העומס הפיסי ועל מידת התאמת הציוד המבצעי למבנה הגוף של נשים (שחר, 2020). כך מתארת לוחמת:

יש בנות שאני רואה שהן שבורות ברגליים ושברי מאמץ וכאבים ואת יודעת דוחפות [להמשיך בפעילות]...[לדעתי] לא לחצות את הגבול הזה, לא לפגוע בעצמי אבל כן לתת מקסימום [...] יש בנות שנפגעות ברמה הפיזית, ממש קשה, בגלל הציוד [...] גם כמ"כית העברתי לוחמות וגם מ"מ מחזור לוחמות ואני יכולה להגיד לך שבנות או [שהן ב'] over מוטיבציה [וכתוצאה מכך] פוגעות בעצמן, או לא מבינות את המשמעות של ציוד. בסיום הקורס הראשון הוכשרו כאמור 25 לוחמות ראשונות במשמר הגבול.

הלוחמות החדשות יצאו עם סיום הקורס לשיבוץ מבצעי בפלוגות ביטחון שוטף (בט"ש) שפעלו בקו התפר במג"ב דרום. אחדות מהן החלו קורס מ"כים על מנת שתשתלבנה בפיקוד העתידי, ביחידות ובקורסי ההכשרה.³ במקביל נערכה עבודת מטה נרחבת על מנת לדון בלקחים שעלו מהקורס וביישומם. לקחים אלו הוטמעו, ולראשונה נכתב תיק יסוד להכנת הסגל ולקורס הלוחמות. כמו כן הוחלט להמשיך במתכונת של ניסוי גם בקורס הבא לצורך בחינה מעמיקה של ההכשרה וההשתלבות העתידית של המסיימות ביחידות השטח (מו"ה מג"ב, 1996-1997).

תקופה זו הייתה מהפכה בשירות הנשים במשמר הגבול, לא רק בתפקיד לוחמות. בקיץ 1995, טרם אושר גיוס הלוחמות בפילוט, הועבר מערך סיירות **החיב"ה** (חיילות בשירות המשטרה) מצה"ל למג"ב וכך גם מערך **ביקורת הגבולות** - שוטרות שפעלו כבקריות במעברי הגבול האוויריים, הימיים, והיבשתיים בגבול ירדן (מו"ה מג"ב, 1/98). מערך סיירות החיב"ה היה אמון החל מראשית שנות ה-60 על שיטור וסיור רגלי בריכוזי אוכלוסייה ומוקדי חיכוך; הסיירות המשיכו בתפקיד זה תחת משמר הגבול (שם).

מפתיחת הקורס השני ועד לשילוב הלוחמות במחזור ההכשרה - 1996-2000

קורס הלוחמות השני נפתח בחודש ספטמבר 1996, ולקראתו נערך גיבוש נוסף בקרב נשים שהשלימו טירונות בצה"ל. את הקורס החלו כ-46 חיילות בשירות חובה. בגמר הקורס הוסמכו 42 מתוכן כלוחמות במג"ב (מו"ה מג"ב, 2 במרץ 1997). את הקורס השלישי החלו 52 חיילות וסיימו אותו 40 לוחמות מוסמכות (מו"ה מג"ב, תרשים פיזור לוחמות בחמשת הקורסים הראשונים). ניצב ישראל סדן, מפקד משמר הגבול דאז, ליווה את הפרויקט באופן אישי. הליווי והפיקוח הצמוד אחר הקורסים וההשתלבות נעשה לטובת בחינת דרכי ההכשרה והאימון ויותר מכך - לבחינת האופן הנכון שבו יש לשלב את הלוחמות בחיל. בדיונים אלו נכחו גורמי מקצוע ממשמר הגבול, מאכ"א, צה"ל ומחיל הנשים (מו"ה מג"ב, 1996-1997). נוסף על דיונים אלו, ומתוך מטרה לבחון לעומק את תהליך השילוב על שלל היבטיו ערך ענף הפסיכולוגיה והייעוץ הארגוני במשמר הגבול, בראשות היועץ הארגוני סנ"ץ אלן ויינשטיין, מעקב רצוף אחר השתלבות הנשים בחיל. המחקר עקב אחר קליטתן והכשרתן בבסיס ההדרכה החילי וניתח את תחושותיהן תוך עריכת שאלונים במספר מועדים ללוחמות ולכלל המשרתים עימן, לצד ביקורים בקורסי הלוחמות וביחידות השטח בהן השתלבו (שם). בעקבות המחקרים ומסקנותיהם שופרו הלמידה והפקת הלקחים מקורס לקורס. תיקי היסוד תוקפו ותוקנו בהתאם. האתגרים שאליהם התייחסו הדיונים נחלקו לשני נושאים עיקריים: שלב ההכשרה ונושאי שילוב הלוחמות ביחידות החיל. ביחס להכשרה נמשכו המאמצים למניעת שברי ההליכה, נופקו נעלים מותאמות יותר

³ פרויקט בנות לוחמות.

ובוצעו שיפורים בתחום המזון. נוסף על כך, הותאם בעבורן הציוד וכן נופקו רובי סער קצרים (שם).⁴ התגלה כי חלק מהגורמים לשברים נבעו מרמת הכשירות והכושר הגופני שעימם הגיעו הנשים מהטירונות הצה"לית, ולכן הוחלט כי החל מהקורס הרביעי הלוחמות תעבורנה גם את הטירונות במשמר הגבול, מה שאפשר לערוך מיון קדם צבאי למועמדות המעוניינות לשרת במג"ב תוך הקפדה ומעקב אחר גרף אימוני גוף מותאם לשירות (מו"ה מג"ב, 10 בספטמבר 1997; מו"ה מג"ב, ספטמבר 2000).

אחד המחזורים הראשונים של קורס הלוחמות במג"ב; במרכז – מפקד משמר הגבול (ארכיון מג"ב)

ביחס להשתלבות הלוחמות ביחידות החיל, אז ואף כיום, ניתן לומר ששילוב הלוחמות עדיין ממשיך, וזהו תהליך ארוך והדרגתי. חלק מקשיי הקליטה נבעו בתחילה מהתנגדות עזה לשילובן, הן בדרגי פיקוד בחלק מהיחידות והמרחבים והן אצל הלוחמים בשטח (מו"ה מג"ב, 14 בינואר 1997). כיום לוחמות מדווחות על עמדות מגוונות בסביבת העבודה ביחס ליכולתן כנשים לוחמות, וניתן ללמוד שישנן מפקדים ולוחמים שבעבורם לוחמות הן חלק אינטגרלי מהסד"כ המבצעי, בעוד שיש לעומתם גם מתנגדים לשילובן. כך מתארת לוחמת (שחר, 2020):

הרבה לא מאמינים בלוחמות. כאילו בת בצוות זה מחליש את הכוח [...] הרבה ויכוחים, הרבה לא סומכים עלינו. אם שניים הולכים ומשאירים אותך בעמדה הם יסתכלו כדי לבדוק. הם לא סומכים [...] סמוך עליי! בשביל מה אני כאן?

⁴ באותן שנים כל הטירונים צוידו ברובה סער ארוך, טירונות הבנים המשיכה להיערך עם רובה סער ארוך עד שנת 2014.

בד בבד מתארת לוחמת אחרת את האמון שהיא מקבלת ממפקדיה ומעמיתיה לצוות ביכולתה המבצעית (שחר, 2020):

בעוטף [...] הייתי מפקדת סיור כל הזמן, הייתה לי יד די משוחררת, כאילו המפקדים שלי באמת סמכו עליי [מסבירה]: אם אני רוצה עכשיו להיכנס כמה ק"מ אחרי הגדר לשטח האדום, לשטח הפלסטינאי. אין בעיה. עם גיבוי כמובן, מאושר והכול, אין בעיה אבל אני נכנסת. ואם אני רוצה לחפש גם שוהים בלתי חוקיים פה בבית חנינה - 'לכי כאילו הכול בסדר'. לטפל בהפרות סדר אם זה לא יותר מ-200 איש הקצין שלי לא היה מגיע, הייתי מתפעלת את זה לבד. אז כן, הרגשתי יותר סמכות שיותר סומכים עליי.

במהלך הסקרים והתצפיות שנערכו בתקופה הנדונה (1996-2000) התברר כי התפתחה תופעת נשר של לוחמות מיחידות השטח לאחר השלמת ההכשרה. בדיקת הרקע העלתה פער משמעותי בין הציפיות של הלוחמות, כפי שהן דמיינו את השירות, לבין המציאות והשגרה המבצעית בפועל. לאור זאת בוצעו הסברות מקיפות על מהות השירות והציפיות ממנו לפני ההכשרה, במהלכה ולאחריה (מו"ה מג"ב, -1997-1996; מו"ה מג"ב, וינשטיין, פברואר 2022).

לאור נתונים אלו על אודות קשיי הקליטה וההתנגדות שעוררה כניסתן ליחידות, התגבשה הבנה שהשתלבותן תלויה גם באקלים החברתי החדש ביחידות הקולטות. מתוך כך הוחלט לערוך סדנאות ייחודיות לסגל ולשוטרים ביחידות שהחלו בשילוב הלוחמות (מו"ה מג"ב, -1996-1997).⁵ גם כיום יש נשר טירוניות, ובאחד הראיונות מסבירה לוחמת זוית נוספת להבנת הסיבות לנשר (שחר, 2020):

הרבה בנות מסתכלות על מג"ב בצורה של טלוויזיה ואומרות 'וואו איזה מגניב, איזה וואסח המדים' [...] אבל הן לא באמת מתאימות. וקורה מצב שהן מגיעות לטירונות להתחלה, הן רואות שזה לא בשבילן.⁶

ניתן ללמוד כי כיום המיצוב הגבוה של משמר הגבול בעיני מתגייסות לצה"ל מוביל להגעת חלק מהטירוניות מהסיבות הלא נכונות בעבור משמר הגבול. לפיכך נשקל בעבר להשיב את תהליך הגיבוש הממין המקדים למתגייסות המגיעות לחיל - תהליך שאינו קיים במקרה של הלוחמים, והצורך בו מורגש פחות בנתוני הנשר. כיום על מנת לענות על הפער שהוצג ולצמצם נשר, מתקיימת מכינה ייחודית לנשים בשבועיים הראשונים לגיוסן. המכינה מאפשרת להן השתלבות מהירה יותר בשלב הכשרת הלוחם בהמשך. יש לציין כי בשונה מהגברים הנשים מתנדבות לשרת כלוחמות במג"ב.

הסיבות להבדל בנתוני הנשר בין הלוחמים ללוחמות יכולות להיות נעוצות במספר גורמים, והעובדה שבשנים האחרונות האחוזים ירדו גם בקרב הלוחמות

⁵ הסדנאות נערכו יום שלם בכל אחת מהיחידות הקולטות בליווי מערך ייעודי ובהובלת אלן וינשטיין והדס שפירא, רע"ני ייעוץ ארגוני דאז. ראו: מו"ה מג"ב, תיעוד בע"פ, ראיון אלן וינשטיין, פברואר 2022.

⁶ שנת 2021 הנשר הממוצע בשבועיים הראשונים של טרום הטירונות היה 13 אחוזים.

יכולה להעיד בין היתר על מאמצים משמעותיים שנעשים במג"ב עוד בהיותן מלש"ביות: המועמדות משתתפות בימי חשיפה ואוריינטציה בבסיס ההכשרה, ובמהלכו הן נחשפות לתהליך הגיוס ההכשרה ולחיל. המכינה המותאמת והמכילה שבה משתתפות המגויסות, מסייעת רבות להליך המעבר מהאזרחות לצבא ובוודאי תורמת לצמצום הנשר.

בגמר הקורס השלישי שבו השתלבו הלוחמות, ולאחר דיון מורחב בהשתתפות מפקדי המרחבים סיכם מפקד מג"ב את הפרויקט כהצלחה. ניצב סדן הנחה על שילוב הלוחמות בכלל יחידות החיל, למעט יחידות המסתערבים, המתיל"ן והימ"מ.⁷ הלוחמות שהוכשרו בטירונות, נקלטו ביחידות בתוך הארץ ובמג"ב ירושלים, למרות האתגרים הביטחוניים שמציב השירות בגזרה זאת. במג"ב איו"ש ובמג"ב עזה לא שולבו בתחילה לוחמות עקב התנגדות צה"ל. על רקע ההתנגדות סיכם מפקד מג"ב עם הצבא שלוחמות מג"ב תוכלנה לשרת באיו"ש כחלק מכוחות מג"ב, אם טיפול באירוע מבצעי יתגלגל לשם (מו"ה מג"ב, 14 בינואר 1997).

לוחמת מג"ב במהלך טקס ההשבעה (ארכיון מג"ב)

ההשתלבות של הלוחמות לא הוגבלה רק לקורסי הטירונים, הסמלים ויחידות השדה. היה ברור כי יש צורך גם בהכשרה של קצינות לצמיחת המערך. בשנים 1996–1999

⁷ יחידות מתיל"ן (מארבים, תצפיות, יירוט, לוחמה, ניידות) הן יחידות מיוחדות שהתמחו בהסוואה ולוחמת גרילה על הגבול. בתחילת שנות ה-90 שילב הימ"מ לוחמות בשורותיו כפיילוט בקורס הלוחמים היוקרתי. שתיים מהן סיימו אותו בהצלחה ושירתו תקופה כלוחמות ביחידה. ראו: מרכז מידע והנצחה משמר הגבול (להלן: מו"ה מג"ב), תיעוד בע"פ, ריאיון עם לוחמת הימ"מ חווה נעמי ביומוביץ.

יצאו מספר לוחמות לקורס קצינים בבה"ד 12, ולאחריו הן ביצעו השלמה חילית עם קציני משמר הגבול. ראוי לציין כי משמר הגבול פעל מראשית הדרך לשלב את הלוחמות, ככל צוערי החיל, בקורס הקצינים בבה"ד 1. נוסף על כך, כחלק מהרצון לבנות מסלול שירות מותאם ללוחמות, נפתחו בשנים הבאות קורסים רבים ללוחמות ובהם: קורס חובשות, קורס צלפיות וקורס הדרכת אימון גוף (מו"ה מג"ב, 22 באוגוסט 1999).

המהלכים שהוזכרו לעיל הובילו לצמיחה מתמדת בכמות הלוחמות בחיל. בשנים 1998-1999 שירתו בחיל סה"כ כ-100 לוחמות בכלל המערכים (מו"ה מג"ב, 14 בינואר 1997). בשנת 2000 גדל המספר ל-150 לוחמות (מו"ה מג"ב, אוגוסט 2000). נוסף על הצמיחה בהיקפי הלוחמות בחובה, גדלה משמעותית השתלבותן בתפקידי פיקוד במשמר הגבול, ורבות מהן הוחתמו לשירות קבע. בשנת 2000 היו במשמר הגבול קצינות בתפקידי פיקוד על מחלקות, לרבות של בנים, שלוש קצינות בקבע שפיקדו על יחידות שמנו 40-50 לוחמים בקריות וכן קצינה שפיקדה על הסיירות שפעלו בירושלים בסדר כוחות של כ-100 סיירות (מו"ה מג"ב, 25 בינואר 2000).

גבורה תחת אש והמשך ההשתלבות בכלל מערכי החיל - 2000-2008

בחודש ספטמבר שנת 2000 פרצו אירועי האינתיפאדה השנייה (אירועי "גאות ושפל"). במהלך האירועים שנמשכו מספר שנים, הייתה גם "טבילת האש" של לוחמות משמר הגבול, והראשונה ללוחמות בישראל מאז נפתחה האפשרות לגיוס נשים לתפקידי לחימה. לוחמות משמר הגבול הוכיחו באירועים אלו את מקצועיותן ותרומתן החשובה לפעילות משמר הגבול בהגנה על ביטחון המדינה. במהלך אירועי האינתיפאדה פעלו לוחמות משמר הגבול באירועי לחימה רבים. אחד מהם זכה לתהודה רבה, ואחר זיכה את הלוחמת שפעלה בו לעיטור הראשון שבו זכתה לוחמת. האירוע הראשון היה פציעת לוחמת מג"ב **חני אברמוב** בהיתקלות עם מחבלים בקו התפר ביולי 2001. ג'יפ הסיור הפתוח שבו ישבה, הותקף באש על ידי רכב מחבלים, חני נפצעה באופן קשה ועברה שיקום ממושך. סיפור פציעתה זכה לפרסום רב ועורר דיון ציבורי בשאלה האם החברה הישראלית יכולה להכיל פציעה, מוות או נפילה בשבי של לוחמות. רנ"ץ שלמה אהרונישקי, מפכ"ל המשטרה דאז, וניצב יעקב גנות, מפקד משמר הגבול באותה עת, התייחסו לסוגיה ואמרו שהלוחמות הוכיחו לכל אורך האירועים עד כמה הן ראויות לתואר **לוחמת** ואת יכולתן לעמוד במשימות מורכבות ולהוביל (מו"ה מג"ב, ארכיון עיתונות 2001).

באירוע נוסף שהתרחש בליל 11 בספטמבר 2001, מספר חודשים לאחר מכן, שהתה לוחמת וחובשת מג"ב **אורלי שרגא** בבסיס אביטן, הסמוך לכפרים שוויכה ועתיל, בזמן ששני מחבלים הסתתרו בחורשת עצים הסמוכה לבסיס. המחבלים שארבו ללוחמים, פתחו בירי כבד לעבר שער הבסיס. אורלי, ששמעה את קולות הירי, יצאה מחדרה הממוגן במטרה לסייע ללוחמים בשער הבסיס שלכיוונם נפתחה

האש. אורלי הבחינה כי שני לוחמים נפצעו קשה והחלה לטפל בהם תחת אש כבדה, היא נלחמה דקות ארוכות על חיי הלוחמים. חרף מאמציה ההרואיים לא עלה בידה להציל את חבריה לוחמי מג"ב אנדריי זלדקין וצחי דוד, זכרם לברכה, שנפלו באירוע (מו"ה מג"ב, 2012). על מעשה זה ועל תפקודה בשני אירועים נוספים: האירוע שבו נפצעה חני אברמוב, ואירוע נוסף שבו נדרסה בעצמה באמצעות רכב של מחבלים במהלך בידוק וחרף פציעתה פתחה במרדף לתפיסתו, קיבלה אורלי שרגא את **עיטור המופת של משטרת ישראל**⁸. בכך הייתה ללוחמת הראשונה שזכתה בעיטור.

פעילות זו של הלוחמות וכן אירועים נוספים לא נעלמו מעיני המועמדות לשירות ביטחון, וחרף פתיחת מסלולים נוספים ללוחמות בצה"ל נותר משמר הגבול יעד מבוקש. ביקוש זה המשיך לעלות בהתמדה חרף הארכת השירות ללוחמות, שאושר בשנת 2001 ל-30 חודשים במקום 24. מהלך זה הושלם בשנת 2003 עם הארכת שירות הלוחמות ל-36 חודשי שירות בהתאמה לגברים (מו"ה מג"ב, אמ"ש, אוקטובר 2001).⁹

המוטיבציה הגבוהה של הלוחמות לשירות והישיגיהן לא נעלמו אף מעיני הפיקוד במשמר הגבול, אשר הוביל בשנת 2002 לפתיחת שערי יחידות החוד בעבורן. במסגרת הניסיון לשלבן באותן יחידות עברו שלוש לוחמות, לאחר גיבוש ייעודי, את ההכשרה ואת ההשלמות היחידתיות בהצלחה, והיו ללוחמות הראשונות שהשתלבו בפעילויות היחידות. מאז ועד היום הוכשרו לוחמות נוספות ששירתו ביחידות החוד בחיל (מו"ה מג"ב, 2002).

בשנים אלו נמשכה מגמת הצמיחה של לוחמות המשרתות בחיל בסדיר ובקבע בכלל המערכים והיחידות במשמר הגבול.¹⁰ בשנת 2002 שירתו במשמר הגבול למעלה מ-220 לוחמות בחובה ויחד עם הסיירות ובקריות הגבול היו בחיל קרוב ל-400 נשים בתפקידים מבצעיים (מו"ה מג"ב, אמ"ש, 2016). בשנת 2003 בוטלה הכשרת הלוחמים הנפרדת, ותחתיה הוקמה בכל מחזור גיוס פלוגת לוחמות בהכשרה שקיבלה את השם פלוגת "חנית".

כאמור, במקביל למערך הלוחמות המשיכו לפעול בחיל יחידת הסיירות במג"ב-ירושלים ובמערך ביקורת הגבולות שנסגר בשנת 2011 עם העברת האחריות לביקורת הגבולות למשרד הפנים בחודש ינואר 2011 (מו"ה מג"ב, יוני 2019). הסיירות המשיכו לפעול בירושלים, אך במסגרת ארגון מחדש הן הופעלו במתכונת של מחלקות עצמאיות בתוך הפלוגות המבצעיות שפעלו במערב ירושלים.¹¹ בשנת 2012, כחלק

⁸ נוסח העיטור של אורלי שרגא באתר הגבורה:

<https://www.gvura.org/a344412D7%90%D7%95%D7%A8%D7%A1%D7%9E%D7%A9%D7%A8%D7%92%D7%90%D7%9C%D7%99>

⁹ בנושא אורך השירות התרחשו מאז מספר שינויים באורך שירות החובה אך העיקרון שלוחמות משרתות את אותו אורך שירות כלוחמים נשאר בעינו.

¹⁰ לאחר מספר שנים ועם הסרת ההתנגדות של צה"ל שולבו לוחמות גם במג"ב איו"ש.

¹¹ מו"ה מג"ב, לשכת מפקד משמר הגבול, תפיסת ההפעלה מג"ב.

מהארגון מחדש של משמר הגבול,¹² הוחלט לאחד את מחלקות הסיירות ליחידה מבצעית אחת (מו"ה מג"ב, תפיסת ההפעלה, 2012). היחידה הורחבה, הוקם לה מטה מקצועי, ובראשה הועמדה רפ"ק לינור פרנקל-לוי שהייתה לאישה הראשונה שפיקדה על פלוגה מבצעית קבועה בחיל.¹³ מערך הסיירות התרחב בשנים הבאות, וצוותי סיירות שולבו ביחידות מג"ב במחוזות ת"א וחוף.

לוחמות מג"ב בזמן פעילות בשטח (ארכיון מג"ב)

הלוחמות בחזית העשייה - פעילות החיל בשנים 2012-2021

התגברות הטרור העממי, אירועי מבצע "שובו אחים" ביוני 2014, אירועי מערכת "צוק איתן" וגלי הטרור שהתרחשו בשנים 2014-2016, הציבו את משמר הגבול בחזית העשייה הביטחונית בישראל. בשנים אלו ניצב החיל בעין הסערה כשהוא פועל ומסכל אירועי טרור, הפרות סדר ופיגועים של יחידים בכל רחבי הארץ.¹⁴ בתקופה זו הביקוש לשרת בחיל צמח לממדים חסרי תקדים. החל משנת 2014 הפך החיל למבוקש ביותר בקרב מועמדים לשירות ביטחון, והתמורות לא פסחו על מערך הלוחמות, שצמח אף הוא. **בשנים 2014-2015 החל לראשונה שילוב קצינות ולוחמות בפלוגות המילואים של החיל. לוחמות אלה נטלו חלק בהפעלות המרובות בצווי חירום שהופצו בשנים 2014, 2015, 2021. לוחמת מתארת את**

¹² בשנים 2011-2012 נערכה במשמר הגבול עבודת מטה נרחבת לבחינת תפיסת ההפעלה והמבנה של החיל, ובמסגרתה נבחנו ושונו היבטים רבים בהפעלת החיל ובמבנהו. כחלק מהשינויים בוטלו מסגרות ויחידות רבות, ותחתיהן הוקמו יחידות גדולות במרחבי משמר הגבול, תחת פיקוד המשטרה, בשם יחידות שחר 101. יחידות אלו היו זהות מבחינה המבנה והתקן, והן עתירות יכולות. נוסף עליהן, אורגנה יחידת הסיירות.

¹³ בדרך לתפקיד זה היא עשתה את כל המסלול מלוחמת, קורס מ"כים, קצינים כמפקדת מחלקה וכקצינה מקצועית.

¹⁴ כאמור היקפי האירועים בשנים אלו היו חריגים בכמותם ובעוצמתם. דוגמה לכך כ-995 ניסיונות פיגוע שנערכו נגד מג"ב מראשית שנת 2014 ועד אפריל 2015. ראו: <https://news.walla.co.il/item/2849436>.

תפיסת התפקיד שלה במציאות זו שבה פועל משמר הגבול (שחר, 2020): המהות של להיות לוחמת [במשמר הגבול] זה לעבוד, להתאמן, לדעת שיש מעבר לשם היפה של לוחמת. את באת לתת מעבר, לעשות משהו שהוא אחר משאר החברות שלך לאיפה שהן התגייסו [...] זה לא כמו צה"ל [...] המהות של להיות לוחמת במג"ב ספציפית זה להיות הרבה יותר אחראית, הרבה יותר מבינה, הרבה יותר מכילה אפילו, לתת מעבר. הלוחמת מתארת את המוכנות וההבנה שנדרש "לתת מעבר" תוך סכנת חיים. ואכן לוחמות משמר הגבול היטבו להתמודד עם אירועי הטרור, פיגועי הירי, הדקירות והפרות הסדר. עדות לכך ניתן למצוא במספר הלוחמות שעוטרו בעיטורים בשנים אלו: שמונה לוחמות קיבלו את צל"ש המפק"ל ואת עיטור המופת של משטרת ישראל בשנים 2012-2018.¹⁵ הדר כהן והדס מלכא, זכרון לברכה, נפלו בשתי היתקלויות עם מחבלים בשער שכם. סיפורן שימש השראה לנשים רבות שביקשו להגיע ולשרת בחיל.

החשיפה של התפקיד המשמעותי שממלאות לוחמות מג"ב, ניכרת בפעילויות השונות של משמר הגבול לאורך זמן ובהוקרה לה זכו מהנהגת המדינה. למשל, ב-1 באוקטובר 2015, בשיא גל הטרור של אותה שנה, התפרסמה בכלי התקשורת הישראליים והפלסטינים, תמונת לוחמת מג"ב בשם קרן פלדמן בעת שביצעה מעצר מורכב של פלסטיני שתקף מאבטח בעיר העתיקה. התמונה הפכה לסמל וזכתה לתהודה רבה. גלעד ארדן, השר לביטחון הפנים דאז, דאג להגיע למפגש עימה על מנת לשבחה ולהבהיר כי פעלה כראוי ובמקצועיות.¹⁶ דוגמה נוספת הייתה בחירת לוחמת מג"ב אליסון לסרי, שנטרלה שני מחבלים מטווח קצר בעת שניסו לבצע פיגוע דקירה בצומת תפוח, להדליק משואה בטקס יום העצמאות של שנת 2016 שעמד בסימן גבורה אזרחית.¹⁷

התמורות שחלו בשנים אלו במעמד הלוחמות בחיל נעוצות גם בהחלטה של צה"ל להגדיל את מספר הלוחמות בכלל מערכי החי"ר הקל ובהם גם משמר הגבול. הסיכום עם מג"ב, שנקבע בשנת 2014 ושנכנס לתוקף בשנת 2015, קבע שמערך הלוחמות בחיל יגדל בהדרגה ויגיע עד לכ-40 אחוזים מכוח האדם הסדיר במשמר הגבול. במהלך הראיונות במחקר התייחסו הלוחמות לצורך להשיב את הגיבוש הממין לטירוניות הרבות המגיעות להכשרת לוחמות במג"ב, כפי שהיה בראשית הדרך. כך ממליצה אחת הלוחמות (שחר, 2020):

[יש] להחזיר את הגיבוש למג"ב ללוחמות. לעשות סינון ראשוני לראות מי מגיעה, את תלכי לבה"ד תיקחי כמה בנות [בטירוניות לוחמות] לשיחה [...] אני יכולה להגיד לך בדיוק מה

¹⁵ להלן שמוותיהן: סמ"ר נופר מזרחי, סמ"ר אליסון ברסן (לסרי), רש"ט הדר כהן ז"ל, סמ"ש רוית מור, רש"ט בוסאנה אמביליה, רס"ר הדס מלכא ז"ל, סמ"ר זהבה סולומון ורש"ט דניאל פרי.

¹⁶ מו"ה מג"ב, תיעוד עיתונות ותקשורת, 2015. זמין למשל לצפייה בכתובת: <https://www.israelhayom.co.il/article/317539>

¹⁷ ראו רשימת מדליקי המשואות באתר מרכז ההסברה. זמין לצפייה בכתובת: https://www.gov.il/he/departments/news/torch_lighters_2016

תשמעי [מהן על הסיבות שהגיעו] "באתי למדים [המדים של מג"ב אטרקטיביים], באתי כי מג"ב בתקשורת, באתי כי יש הטבות, באתי כי אני רוצה לחתום קבע במשטרה בעתיד. לגיבוש ממין יש חשיבות גם לבחינת ההתאמה ברמה הפיסית של המתגייסת למג"ב. אומרת לוחמת (שחר, 2020):

כדאי קודם כל לעשות גיבוש של לוחמות [...] שיבדקו את המאמצים הפיזיים [...] במקומות נגיד שצריך הרבה מאמץ פיזי, דברים שיכולים להשפיע על העתיד של הבנות אז אני לא ממליצה לשים שם בנות.

הלוחמות מציגות תמונה מורכבת המפרטת מניעים נוספים של טירוניות להיות לוחמת וגם את החשיבות לבחינת האיוון הנדרש בין נשים וגברים בתפקידים מבצעיים במשמר הגבול. בשנים 2015-2016 טיפס בהדרגה מספר הלוחמות בסדר לכ-30 אחוזים מכוח האדם בחובה המוצב לטירונות. בשנים 2018-2020 עמד שיעור הלוחמות בטירונות על 37.5 אחוזים בממוצע בין מחוזים (מו"ה מג"ב, 17 במרץ 2017). הצמיחה של מספר הנשים בשירות במשמר הגבול בחובה והשתלבותן המשמעותית בחיל באה לידי ביטוי גם בגיוס לקבע. **למעלה מ-100 לוחמות גויסו לקבע בשנים 2018-2020** (מו"ה מג"ב, ינואר 2021). נוסף על מערך הלוחמות, רשמה יחידת הסיירות בירושלים הצלחות ניכרות לאורך אירועי הטרור של העשור האחרון והשפעתן המבצעית קיבלה הכרה בהעלאת רמת הכשרה מרובאי 02 לרמת רובאי 03 החל מספטמבר 2021.

צופות פני עתיד

משמר הגבול משמש מזה שנים רבות הזרוע המבצעית של משטרת ישראל למימוש ייעודה וביצוע משימותיה בביטחון הפנים בשגרה ובחירום. בחיל משרתים 18,000 לוחמים ולוחמות בסדר, בקבע, מתנדבים ובמילואים.¹⁸ 88 אחוזים מסד"כ החיל הוא מבצעי, 4000 לוחמים ולוחמות בסדר מתחלפים בחיל מדי שנתיים וחצי.¹⁹ כיום 23 אחוזים מהסד"כ המבצעי החילי הן לוחמות וקצינות ו-40 אחוזים מסד"כ החובה הן לוחמות. בחיל מונו לאחרונה חמש מפקדות פלוגות חדשות (מ"פית). יחד איתן משרתות עוד 52 קצינות במערך המבצעי של החיל. תחושת השליחות והתרומה למדינה בתפקיד מתוארת על ידי לוחמת כך (שחר, 2020):

ברור שאם את מתאימה ואם את יודעת שאת מסוגלת וחזקה לא רק פיזית גם נפשית, אז שווה ללכת כי זה חוויה של פעם בחיים [כי] באמת מרגישה שאת תורמת. אני יודעת על עצמי שאני מרגישה הרבה יותר תורמת שאני בשטח מאשר להיות [חיילת] זאתי שיושבת במשרד ומקלידה דברים או שזאתי שמכינה קפה או זאתי שמדריכת סימולטור [כי בתפקידים האלו] זה לא בחוץ זה לא באמת בלייב כל הדברים שקורים.

¹⁸ במשמר הגבול משרתים 8,000 לוחמים ולוחמות מחציתם בקבע ומחציתם בסדר, ולצידם פועלים 2,000 אנשי מילואים ו-8,000 מתנדבים. 180 לוחמות משרתות במערך המילואים החילי.

¹⁹ החיל צעיר ורב דורי. גילם של 47 אחוזים ממשרתי החיל הוא עד 25, ומדי עשור מתגייסים לחיל 15,000 צעירים וצעירות מוכשרים ומתפתחים וחוזרים לתרום לחברה כאזרחים.

הרלוונטיות המבצעית היא חלק מהמשמעות שיש לתפקיד בעיני הלוחמות ומשמשת גורם מניע להמשיך לתרום למדינה. משימות החיל המורכבות, הכוללות לחימה בטרור, טיפול באירועים פלילים והפרות סדר, מצריכות מוכנות גבוהה. **השילוב המיוחד בפלוגות שבהן פועלים אלה לצד אלה לוחמים ולוחמות, מאפשר גמישות והתאמת צורך בביצוע המשימות.** ההתאמה בולטת במיוחד באירועים של הפגנות, פינויים והפרות סדר המצריכות פעילות לוחמות אל מול מפגינות או במקרים שבהם מתעורר הצורך בחיפוש אצל עצורות. יחד עם ההצלחה רקומה כל העת בתוך השיח השאלה מהו המינון הראוי בין לוחמים ולוחמות, על מנת שהחיל ימשיך לעמוד במשימותיו. משימות משמר הגבול כרוכות בין השאר בחיכוך פיסי עם אוכלוסיות מגוונות הדורשות לעיתים כוח פיסי רב יותר שאין לחלק מהלוחמות. המורכבות שעליה יש לתת את הדעת של שילוב נשים וגברים, מבוססת היטב על ידי דברי אחת הלוחמות גם בהווה (שחר, 2020):

הרבה אומרים תמיד בשיחות 'עם כל הכבוד' כאילו לא קשור אלייך 'אני לא מאמין בלוחמות. אל תתייחסי כן?' [...] לפעמים שממש מגזימים את עונה ומתפרצת [ואומרת] 'מה ההבדל תכלס ביני לבינך אם אנחנו באותה משימה. אתה לא גובר עליי' [...] ולפעמים את חושבת על זה ואומרת 'צודק'. פיזית אם יבוא אליי בן אדם [בגובה] שני מטר, יותר גדול ואני, את יודעת, כולי שברירית כזאת [...] ואז חושבת עם עצמה ש'יש דברים שאת צריכה לענות עליהם ויש דברים שאת לא צריכה להסכים אבל בלב שלך את מסכימה.

דברי הלוחמת מבטאים היטב קונפליקט בין התרעמות על דברי לוחמים גברים המערערים על יכולתה המבצעית למרות שהיא מבצעת את אותה המשימה כמו כל לוחם. בד בבד הלוחמת מכירה בפערים שיש בין חלק מהלוחמים לחלק מהלוחמות מבחינת כוח פיסי. הדברים נאמרו מתוך עמדה חזקה המסתכלת נכוחה על מורכבות המציאות, תוך הקרנת ביטחון מלא ביכולתה המבצעית והרצון להמשיך בתפקידה. החיל מבצע כל העת התאמות מבצעיות למשימה. **קיימים אתגרים בהתאמת כוח האדם, ביחס בין נשים לגברים במשימה מוגדרת. כפי שציין מפקד בכיר בחייל (2019) "השיח הוא לא על נחיצותן אלא על מינון" מספר הלוחמות אל מול מספר הלוחמים.** יחד עם זאת גם אם מופר האיזון, מעטים המקרים שבהם עניין זה פגע בהשלמת המשימה. החיל נמדד בשוויון ההזדמנויות שהוא מעניק למשרתיו, וביכולתו שלו לאמן את אנשיו ונשותיו לפעול במקצועיות ובחיפוי הדדי גם במקרים מורכבים יותר. אם המשימה קשה, היא קשה גם לגברים, והסיוע ההדדי הוא אבן בוחן מרכזית בעבודת הלוחמות והלוחמים. לוחמת המספרת על משימה מבצעית (שחר, 2020):

הגענו למקום שבגלל שירד גשם, השביל השתנה הפך לבוץ והיינו צריכים ממש לטפס [...] והייתי עם מלא ציוד עליי ופשוט לא הצלחתי להרים את עצמי בכלל. העניין הוא שאני לא הייתי היחידה שלא הצליחה להרים את עצמה היו גם גברים שלא הצליחו להרים את עצמם. וכולם באמת בשיא התמיכה [אומרים] 'אללה יוצאים מפה עוזרים לכל מי שצריך'. ואני לא היחידה שלא נשמה ולא היחידה שלא הצליחה להרים את

עצמה, לא הרגשתי חריגה. היו איתי לפחות עוד ארבעה בנים שהתנהלו ככה שאמרו לא מצליח לנשום לא נכנס אוויר.

ליכולת מבצעית גבוהה מתכוננים וכך מבצעים את ההתאמות כל העת על מנת לשמור על כשירות מבצעית גבוהה תוך עמידה במשימות וביעדים. יעידו על כך המקרים שמנינו, ושבם לוחמות נפגעו ואף שילמו בחייהן. אך רבים הם האירועים שבהם שותפות לוחמות לעשייה המורכבת יום-יום - נתונים שאנו רואים מידי שנה. נוסף על כך, כאמור לעיל, החיל ממשיך לפעול בדרכים נוספות לחזק את המערך הפיקודי של הלוחמות בחיל, במיוחד בהתאמה של מסלולי שירות ארוכי טווח, על מנת לבסס ולהרחיב שדרה פיקודית ומבצעית המבוססת על מפקדות בתפקידי ליבה ועל מערכת מסלולים שתדע להתאים עצמה אל מול השינויים המערכתיים והאישיים המשתנים. כיום משרתות חמש מפקדות פלוגות בכל הארץ. זהו מספר שיא, אך הוא אינו מייצג את הפוטנציאל המלא לשילוב קצינות בכירות נוספות. תיארה אחת המפקדות את תחושת התסכול (שחר, 2020):

למרות שאנחנו חיל די חזק והראשון שהכניס לוחמות והראשון שככה נתן את הדגל ועשה את המהלך, אני בתור לוחמת, בתור מישהי שמשרתת במג"ב גם בקבע גם בסדיר [...] אבל את רואה בקרקל [בצה"ל], בנות שהן סמג"דיות, מג"דיות, מ"פיות, סמ"פיות בגילי ואם לא בגילי אז שנתיים שלוש מעליי [...] אני אומרת את זה לא כהצהרה אבל [...] מ"פ במגב לא תהיה חוץ ממ"פ סירות [...] לא תהיה מ"פ אישה, לא באיו"ש, לא בירושלים, לא בעוטף. אולי ביחידות שהן כפריות, מרכז, צפון, דרום.

והנה, בעת האחרונה משקיע פיקוד מג"ב רבות בחיזוק השדרה הפיקודית הנשית. חמש המ"פיות שהוזכרו לעיל מונו רק בשנה החולפת, והן משרתות כיום במרחבים חוף, צפון ובחטיבה הטקטית. בכל שנת 2021 הוכשרו 15 קצינות מבצעיות, ובחודש פברואר 2022 לבדו סיימו את קורס הקצינים 15 צוערות מתוך 34 צוערים. מגמה זו חשובה, שכן היא מייצגת את חלקן היחסי של הלוחמות בפלוגות המבצעיות, כ-40 אחוזים כאמור לעיל. **המשמעות של חיזוק הקצונה הזוטרה בשלב ההסמכה הראשוני היא חשובה, שכן היא תבטיח בעתיד כי אחוזים מסוימים מהקצינות ימשיכו לתפקידי פיקוד בכירים בפלוגות עד לרמת מ"פית ומג"דית.** כוונות אלו יחייבו התאמות כל העת על מנת שמגמת ההכשרה של הקצינות תימשך ואף תישא פרי בעתיד. ההיערכות היום לשילובן ארוך הטווח הוא מחויב המציאות, שמא ייווצר חוסר בקצינים המוכשרים בהכשרות במצטבר, אם הן לא תשתלבנה בתחום המבצעי לפיקוד ארוך טווח.

לפני מספר חודשים השיק **מפקד מג"ב ניצב אמיר כהן** את תוכנית יע"ל - תוכנית פיתוח ללוחמות בחיל לתפקיד פיקוד - שתפעל לאתר מראש פוטנציאל פיקוד אצל הלוחמות ותחתור לממש אותו בתוכנית ארוכת טווח. מהלך זה כבר החל לתת את אותותיו בפוטנציאל ההכשרה העתידי לשנת 2022-2023.

סיכום

תהליך שילוב הלוחמות שהחל בשנת 1995, הפך ברבות השנים לחלק בלתי נפרד ממשמר הגבול. רבות מהלוחמות שהוכשרו בשנים 1996–2000 משרתות עד היום כקצינות במגוון רחב מאוד של תפקידי פיקוד ומטה, הן במגזר הייעודי והן במגזר המנהלי במשמר הגבול ובמשטרת ישראל. נוסף עליהן, התברכו משטרת ישראל ומשמר הגבול במאות בוגרות של החיל שמשרתות בתפקידי פיקוד ומטה בקבע בכל תחומי העשייה המשטרתית. בשנה החולפת מינה החיל לראשונה חמש מפקדות ליחידות מעורבות בחיל. פיקוד מג"ב החל בתקופה זו גם למסד תהליכים שהוזכרו קודם, במטרה לאפשר לנשים רבות יותר להגיע לתפקידי פיקוד על יחידות ואף למעלה מכך. ניצב ישראל סדן, מפקד משמר הגבול שהוביל את שילוב הלוחמות בחיל, חלם שביום מן הימים תהיה מפקדת פלוגה בחיל. חלום זה התגשם. החזון של מפקדת החיל היום שאליו מכוונים תהליכי פיתוח הפיקוד והרחבת שורותיו, הוא מינוי בעתיד של קצינה לתפקיד מפקדת חטיבה או מרחב מבצעי.

רשימת מקורות

כלל החומרים במאמר זה נמצאים ומאורכבים במרכז מידע והנצחה משמר הגבול (להלן: מו"ה מג"ב), ארכיון הדס שפירא.

- 1996-1997. סיכומים ודיונים.
- פברואר 1996. בא"ח מג"ב בית חורון, סיכום הכנת סגל לוחמות מג"ב.
- 29 באפריל 1996. מפקדת מג"ב הדרכה, כשירות מבצעית, דו"ח בדיקת שברי מאמץ בקורס לוחמות מג"ב.
- 19 במאי 1996, קורס לוחמות במג"ב לקחים ומסקנות.
- 14 ינואר 1997. מפקדת משמר הגבול פסיכולוגיה וייעוץ ארגוני, פרויקט בנות לוחמות סיכום עד כאן.
- 2 במרץ 1997, סיכום מחזור לוחמות מג"ב - מחזור ב'.
- 10 בספטמבר 1997. מפקדת משמר הגבול לשכת מפקד משמר הגבול, דיון מצב עד כאן - לוחמות מג"ב.
- ינואר 1998. ענף שוטרות חובה מג"ב סקירה - 1/98.
- אוגוסט 1999. מפקדת משמר הגבול, משאבי אנוש, לוחמות מג"ב.
- 25 בינואר 2000. שירות נשים במג"ב.
- אוגוסט 2000. שירות נשים במג"ב אוגוסט 2000.
- ספטמבר 2000. מיון קד"צ לוחמות.
- ארכיון עיתונות.
- אוקטובר 2001. נתוני אמ"ש לביקור רעיית הנשיא הגברת גילה קצב.
- תיעוד בט"ש ושינויים ארגוניים.
- אפריל 2010. תיעוד בע"פ, ראיון עם ניצב (גימ') ישראל סדן.
- לשכת מפקד משמר הגבול, ספר תפיסת ההפעלה מג"ב.
- מרץ 2017. מפקדת משמר הגבול, מצגת נתונים ביקור רח"ט תומכ"א.
- יוני 2019. יחידת ההיסטוריה והמחקר, סקירת תולדות מערך ביקורת הגבולות.
- שחר סיגלית (2020). "להוכיח את עצמי": מחקר על החוויה של להיות לוחמת במשמר הגבול.
- ינואר 2021. מטה משמר הגבול, סיכום שנתי ענף גיוס אמ"ש מג"ב.
- פברואר 2022. תיעוד בע"פ, ראיון אלן וינשטיין.
- 22 בספטמבר 2013. תיעוד בע"פ, ראיון עם אורלי שרגא ושחזור פיגוע באיבטן קק"צ מג"ב.
- ינואר 2017. אמ"ש מג"ב, התפתחות תקן מצבה לוחמות חובה במשמר הגבול.
- ינואר 1998. תרשים פיזור לוחמות בחמשת הקורסים הראשונים.
- נוסח העיטור של אורלי שרגא באתר הגבורה: <https://www.gvura.org/a344412-D7%90%D7%95%D7%92%D7%90%D7%A8%D7%A1%D7%9E%D7%A9%D7%A8%D7%92%D7%90%D7%A8%D7%9C%D7%99>